

Personuppgiftsombudet

Datainspektionen informerar
Reviderad i december 2010

Personuppgiftsombudet

Med den här skriften vill Datainspektionen informera om personuppgiftsombudets roll och arbetsuppgifter. Den innehåller upplysningar om lagtext och förarbeten samt vissa synpunkter och förslag från Datainspektionen som ska vara ett stöd för den personuppgiftsansvarige och personuppgiftsombudet.

Personuppgiftsombudet

Reviderad i december 2010. Det kan finnas en senare version av den här broschyren i pdf-format på www.datainspektionen.se.

Tryckt hos Intellecta infolog, december 2010 på Arctic Volume White.

Miljömärkt trycksak 341 077. IISSN 1100-3308.

Innehållsförteckning

Vad är ett personuppgiftsombud?	4
Varför ska man utse ett ombud?	4
Personuppgiftsombudets roll.	4
Anmäl ombudet till Datainspektionen.	7
Vem kan vara ombud?	8
Ett eller flera ombud?	9
Personuppgiftsombudets arbetsuppgifter	10
Utöva tillsyn över behandlingar.	10
Anmäla brister	11
Utarbeta rutiner för personuppgiftsbehandling	11
Samråda med Datainspektionen	14
Föra förteckning över behandlingar	14
Hjälpa registrerade att få rättelse.	16
Datainspektionen ger råd och stöd till personuppgiftsombudet	17
Egen kontaktperson.	17
Kurser för personuppgiftsombud	18
Mer information	18

Vad är ett personuppgiftsombud?

Ett personuppgiftsombud är en person – ofta en anställd – som ser till att personuppgifter behandlas på ett korrekt och lagligt sätt i en verksamhet. Personuppgiftsombudet kan jämföras med en internrevisor som påpekar fel och brister till den som är personuppgiftsansvarig. När man vill utse ett personuppgiftsombud anmäler man det till Datainspektionen.

Varför ska man utse ett ombud?

I personuppgiftslagen finns regler som den som är personuppgiftsansvarig (företaget, myndigheten, organisationen) måste följa. De här reglerna finns till för att den enskildes personuppgifter ska skyddas på ett bra sätt. Ett personuppgiftsombud kan hjälpa den personuppgiftsansvarige att uppfylla lagens krav och därmed bidra till att skapa ordning och reda. Det minskar riskerna för fel och därigenom skadeståndskrav och andra extra kostnader för den personuppgiftsansvarige. Om man har utsett ett personuppgiftsombud ökar också ofta den enskildes tilltro till verksamheten. Det är frivilligt att ha ett personuppgiftsombud.

Den som utser ett personuppgiftsombud slipper också skyldigheten att anmäla vissa behandlingar av personuppgifter till Datainspektionen och minskar därigenom sin administration.

Personuppgiftsombudets roll

Personuppgiftsombudet ska se till att personuppgifter behandlas på ett lagligt och korrekt sätt och i enlighet med god sed. Det innebär att ombudet måste förvissa sig om att den personuppgiftsansvarige följer bestämmelserna i personuppgiftslagen och i anknytande lagstiftning. Vilken omfattning kontrollen ska ha får avgöras från fall till fall, det beror bland annat på hur verksamheten är organiserad. Ombudet bör till exempel granska rutinerna och de krav på kvalifikationer, lämplighet och kunskap som den personuppgiftsansvarige ställer på den personal som behandlar personuppgifter.

FAKTA

Personuppgiftslagen

Personuppgiftslagen (PuL, 1998:204) trädde i kraft 1998 och har till syfte att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks när personuppgifter behandlas. Personuppgiftslagen bygger på gemensamma regler som har beslutats inom EU, det så kallade dataskyddsdirektivet. Övriga EU-länder har alltså liknande skyddslagar.

I 3 § personuppgiftslagen (PuL) definieras personuppgiftsombudet som:

den fysiska person, som efter förordnande av den personuppgiftsansvarige, självständigt ska se till att personuppgifter behandlas på ett korrekt och lagligt sätt.

De bestämmelser som behandlar personuppgiftsombudet och dennes arbetsuppgifter finns i 36, 37, 38, 39 och 40 §§ personuppgiftslagen.

Den personuppgiftsansvarige förväntas lyssna på personuppgiftsombudet och inom rimlig tid rätta till eventuella brister. Om ombudet misstänker att den personuppgiftsansvarige bryter mot de bestämmelser som gäller för behandlingen av personuppgifter och bristerna inte rättas till, trots påpekande från ombudet, ska ombudet anmäla det till Datainspektionen.

Om man har ett personuppgiftsombud slipper man alltså anmäla vissa behandlingar till Datainspektionen. Däremot ska ombudet föra en förteckning med de uppgifter som verksamheter utan ombud måste anmäla till Datainspektionen. Allt du behöver veta om anmälan och förteckning (och hur den kan utformas) hittar du på www.datainspektionen.se/anmalan.

Kom ihåg att den personuppgiftsansvarige har alltid det yttersta ansvaret för all behandling även om man har utsett ett ombud.

FAKTA

Personuppgiftsansvarig

Personuppgiftsansvarig är normalt den juridiska person (till exempel aktiebolag, stiftelse eller förening) eller den myndighet som behandlar personuppgifter i sin verksamhet och som bestämmer vilka uppgifter som ska behandlas och vad uppgifterna ska användas till. Det är alltså inte chefen på en arbetsplats eller en anställd som är personuppgiftsansvarig.

Personuppgiftsbiträde

Personuppgiftsbiträde är den som behandlar personuppgifter för den personuppgiftsansvariges räkning. Ett personuppgiftsbiträde finns alltid utanför den egna organisationen.

Personuppgifter

All slags information som direkt eller indirekt kan knytas till en (fysisk) person som är i livet. Även bild- och ljuduppgifter om en (fysisk) person räknas som personuppgifter, även om inga namn nämns. Krypterade eller kodade uppgifter är också personuppgifter om någon har en nyckel som kan koppla dem till en person.

Det är inte nödvändigt att den som är personuppgiftsombud ägnar sig uteslutande åt sådana arbetsuppgifter. Beroende på hur organisationen ser ut kan arbetet som ombud kombineras med andra uppgifter, så länge dessa inte kommer i konflikt med uppdraget som ombud. I synnerhet om den personuppgiftsansvariges organisation är liten kan det bli aktuellt att kombinera olika arbetsuppgifter. Ombudets arbetsuppgifter kan till exempel kombineras med en befattning på en juridisk enhet eller en organisationsenhet. En annan lämplig kombination kan vara en funktion för ansvar för IT-säkerhet inom organisationen.

Mer om personuppgiftsombudets uppgifter hittar du längre fram i denna broschyr.

Anmäl ombudet till Datainspektionen

När man utser ett personuppgiftsombud, på exempelvis ett företag, ska den personuppgiftsansvarige anmäla det till Datainspektionen. Om man byter eller entledigar ett ombud ska även detta anmälas. Datainspektionen registrerar anmälningarna i ett register. Att personuppgiftsombudet ska anmälas till Datainspektionen innebär inte att myndigheten gör någon lämplighetsprövning eller godkänner ombudet. Det är den personuppgiftsansvarige som bestämmer att personuppgiftsombudet ska utses. Blankett för anmälan av personuppgiftsombud finns på www.datainspektionen.se/puo-anmalan.

Som vi nämnde ovan så behöver den personuppgiftsansvarige inte anmäla vissa behandlingar av personuppgifter till Datainspektionen om man har utsett och anmält ett personuppgiftsombud. Men det är bara behandlingar som påbörjas efter det att personuppgiftsombudet har anmälts till Datainspektionen som är undantagna från anmälnings-skyldigheten. Undantaget från anmälnings-skyldigheten gäller inte retro-aktivt. Om en anställd varit personuppgiftsombud och sedan sagt upp sig eller blivit uppsagd måste den personuppgiftsansvarige anmäla behandlingar som påbörjats efter det att den anställde slutade.

När man utser ett personuppgiftsombud ska det anmälas till Datainspektionen. Lättast gör man det genom att använda en särskild blankett som finns att hämta på www.datainspektionen.se/puo-anmalan

Blankett för anmälan av personuppgiftsombud till Datainspektionen. Blanketten innehåller följande information:

- För Datainspektionens stängel
- Anmälan om personuppgiftsombud enligt 36 § andra stycket personuppgiftslagen
- Inskickas till Datainspektionen Box 8114 104 20 Stockholm
- Personuppgiftsansvarig (Namn, Personbeteckning, Postnummer, Ört/namn)
- Personuppgiftsombud (Namn, Personbeteckning, Postnummer, Ört/namn, E-postadress, Lästpunkt gäller fr.o.m. den)
- Entledigande av tidigare anmält personuppgiftsombud (Personuppgiftsombudets namn, Tillsättdatum gäller fr.o.m. den)
- Underskrift
- Upplysningar: Den personuppgiftsansvarige, de myndigheter, företag, klubbning eller organisation som har utsett eller entledigt ett personuppgiftsombud ska anmälas. En person som har utsetts till personuppgiftsombud. Eventuella ersätare ska anmälas. Anmälan omfattar endast personuppgiftsombud entledigas. Anmälan omfattar också de personuppgiftsansvariges försäkrare eller motsvarande.
- Datainspektionens kontaktinformation: Postadress, Box 8114, 104 20 Stockholm, Tel: 08-23121 00, Fax: 08-23121 11, E-post: datainspektionen@datainspektionen.se, www.datainspektionen.se

Vem kan vara ombud?

Ombudet kan vara en anställd hos den personuppgiftsansvarige men måste då ges en självständig ställning i förhållande till arbetsgivaren. Det går också bra att ge uppdraget till någon utanför den egna organisationen. Men bara fysiska personer kan vara personuppgiftsombud. Den personuppgiftsansvarige kan alltså inte utse en juridisk person till ombud. En anställd hos till exempel ett aktiebolag kan dock utses. Den personuppgiftsansvarige kan inte utse sig själv till ombud.

Det finns inga formella krav på att personuppgiftsombudet ska ha särskilda kvalifikationer. Men det är lämpligt att ombudet har eller ges goda kunskaper om personuppgiftslagen och andra författningar som kan vara tillämpliga för behandlingar hos den personuppgiftsansvarige, exempelvis lagen om elektronisk kommunikation och patientdatalagen. Ombudet måste också ha god kännedom om organisationen och verksamheten och ha möjlighet att sätta sig in i och förstå hur personuppgifter behandlas där.

Grundläggande kännedom om IT är också till hjälp i ombudets arbete. Den personuppgiftsansvarige bör kunna erbjuda utbildning som ombudet kan behöva för att kunna utföra sina arbetsuppgifter på ett bra sätt.

Ett personuppgiftsombud som är anställd hos den personuppgiftsansvarige eller hos ett personuppgiftsbiträde (se faktaruta) bör lämpligen ha en befattningsbeskrivning över sina uppgifter som ombud. Finns det flera ombud är det bra om man beskriver ombudens inbördes arbetsfördelning och roller.

Om den personuppgiftsansvarige utser ett ombud utanför sin egen organisation är det lämpligt att ett avtal upprättas mellan den personuppgiftsansvarige och ombudet. Avtalet bör framgå vilket uppdrag ombudet har och vilka arbetsuppgifter denne ska utföra.

Personuppgiftsombudet ska granska rutinerna för hur personuppgifter behandlas. Upptäcker man då brister i behandlingen ska man anmäla detta till den personuppgiftsansvarige.

Det är också bra om den personuppgiftsansvarige ser till att det blir känt i organisationen vem som är utsedd till personuppgiftsombud och vilka uppgifter denne har.

Ett eller flera ombud?

Avsikten är att det ska finnas ett ombud men det är inget som hindrar att man utser flera ombud. Flera personuppgiftsansvariga inom en viss bransch kan utse en och samma person till personuppgiftsombud, till exempel en revisor eller någon som är anställd hos en branschorganisation.

Personuppgiftsombudets arbetsuppgifter

- Utöva tillsyn över behandlingar
- Anmäla brister i behandlingar
- Utarbeta rutiner för personuppgiftsbehandling
- Samråda med Datainspektionen
- Föra förteckning över behandlingar
- Hjälpa registrerade att få rättelse

Utöva tillsyn över behandlingar

Personuppgiftsombudet skall ha till uppgift att självständigt se till att den personuppgiftsansvarige behandlar personuppgifter på ett lagligt och korrekt sätt och i enlighet med god sed samt påpeka eventuella brister för honom eller henne.

(38 § första stycket, personuppgiftslagen)

En av ombudets viktigaste uppgifter är att kontrollera att den personuppgiftsansvarige följer bestämmelserna i personuppgiftslagen och anknytande lagstiftning. Hur omfattande kontrollen ska vara får avgöras efter omständigheterna i det enskilda fallet. Ombudet bör från fall till fall granska rutinerna för behandling av personuppgifter och de krav på kvalifikationer, lämplighet och kunskap som den personuppgiftsansvarige ställer på den personal som tillåts behandla sådana uppgifter. Om man är osäker på hur man ska tolka detta går det alltid att fråga Datainspektionen om råd.

Enligt EG-direktivet som ligger till grund för personuppgiftslagen ska personuppgiftsombudet ”på ett oberoende sätt” kunna säkra den interna tillämpningen av bestämmelserna. Den personuppgiftsansvarige bör alltså inte utse ett ombud som har en alltför underordnad ställning.

Detsamma gäller om personuppgiftsbiträdet eller någon anställd hos biträdet utses till personuppgiftsombud. I ombudets självständiga ställning ligger vidare att han eller hon ska ha tillräckliga kvalifikationer och kunskaper för att kunna utföra sina uppgifter.

Anmäla brister

Har personuppgiftsombudet anledning att misstänka att den personuppgiftsansvarige bryter mot de bestämmelser som gäller för behandlingen av personuppgifter och vidtas inte rättelser så snart det kan ske efter påpekande, skall personuppgiftsombudet anmäla förhållandet till tillsynsmyndigheten.

(38 § andra stycket, personuppgiftslagen)

Om personuppgiftsombudet upptäcker brister i uppgiftsbehandlingen bör man i första hand påpeka det för den personuppgiftsansvarige. Om denne inte rättar till bristerna så snart det kan ske måste ombudet anmäla dessa till Datainspektionen (som är tillsynsmyndighet). Hur snart en rättelse måste ske efter ett påpekande beror på omständigheterna i det enskilda fallet. Att det kan ta någon tid att rätta till upptäckta brister bör i allmänhet accepteras, särskilt om det upprättas en konkret plan för hur bristerna ska kunna åtgärdas inom rimlig tid. Men dröjer det alltför länge innan något görs bör ombudet göra en anmälan.

Ett personuppgiftsombud ska inte vara rädd för att anmäla sin arbetsgivare. En anmälan kan som regel inte få några konsekvenser för ombudet i arbetsrättsligt hänseende.

Utarbeta rutiner för personuppgiftsbehandling

Ombudets arbetsuppgifter innebär alltså att det måste finnas någon form av rutiner för kontroll av att lagens regler följs. I praktiken innebär det att ombudet behöver utarbeta rutiner för sin egen kontroll och granskning. Man måste exempelvis veta vilka behandlingar som sker och hur perso-

nalen i organisationen informeras om reglerna. Det kan vara bra att rutinerna för ombudets arbetsuppgifter dokumenteras skriftligt och att alla i organisationen informeras om dessa.

Ombudets verksamhet kan – beroende på organisationens storlek och omfattningen av personuppgiftsbehandlingen – innehålla följande inslag (använd gärna som en checklista):

- kartlägga pågående behandlingar
- utarbeta rutiner för förteckningsskyldigheten
- granska behandlingar
- fortlöpande/återkommande kontrollera förhållanden avseende behandling
- underrätta sig om planerade förändringar i behandlingar
- hålla den personuppgiftsansvarige underättad om förhållanden som rör behandling
- påpeka eventuella brister för den personuppgiftsansvarige
- bedriva rådgivning till organisationens ledning och berörd personal
- se till att berörd personal inom organisationen har nödvändig utbildning
- se till att det finns administrativa och tekniska åtgärder för IT-säkerhet
- utföra säkerhetsanalyser
- se till att det finns skriftligt avtal med eventuellt personuppgiftsbiträde
- utarbeta rutiner för rättelser av personuppgifter

Ombudet ska föra en förteckning över alla behandlingar av personuppgifter. Ett exempel på hur en sådan kan se ut finns att hämta på www.datainspektionen.se/anmalan.

- hålla sig underrättad om utvecklingen av lagstiftningen inom området för behandling av personuppgifter
- hålla sig underrättad om Datainspektionens verksamhet, exempelvis genom nyhetsbrev och tidningen Integritet i fokus
- rådfråga och samråda med Datainspektionen
- arbeta långsiktigt med att anpassa behandling som sker enligt datalagen till personuppgiftslagens bestämmelser.

Samråda med Datainspektionen

Personuppgiftsombudet skall även i övrigt samråda med tillsynsmyndigheten vid tveksamhet om hur de bestämmelser som gäller för behandlingen av personuppgifter ska tillämpas.

(38 § tredje stycket, personuppgiftslagen)

Det kan ibland vara svårt att veta hur personuppgiftslagen ska tillämpas i en organisations verksamhet. Reglerna kan vara rätt så komplicerade och därför har personuppgiftsombudet en möjlighet att samråda med Datainspektionen, det vill säga fråga Datainspektionen om råd, vid tveksamheter. När Datainspektionen svarar på en sådan fråga kallas det för samrådsyttrande. För det mesta får ombudet svar på sitt samråd inom en månad.

På Datainspektionens webbplats www.datainspektionen.se/samradsyttrandan finns ett stort antal av aktuella samrådsyttranden publicerade.

Föra förteckning över behandlingar

”Personuppgiftsombudet skall föra en förteckning över de behandlingar som den personuppgiftsansvarige genomför och som skulle ha omfattats av anmälningsskyldighet om ombudet inte hade funnits. Förteckningen skall omfatta åtminstone de uppgifter som en anmälan enligt 36 § skulle ha innehållit.”

(39 § personuppgiftslagen)

En annan av ombudets uppgifter är att föra förteckningar över de personuppgiftsbehandlingar som den ansvarige genomför. Det här är behandlingar som annars skulle ha omfattats av en anmälningsskyldighet om ombudet inte hade funnits. Förteckningen ska omfatta alla de uppgifter som en anmälan skulle ha innehållit och kan föras manuellt eller med hjälp av dator. Personuppgiftsombud hos myndigheter måste dessutom följa de bestämmelser som i övrigt gäller beträffande allmänna

handlingar. Ombud hos företag, organisationer och liknande bör spara förteckningarna om behandlingar så länge som de behandlade personuppgifterna inte har förstörts eller avidentifierats.

Läs mer om anmälan och förteckning på Datainspektionens webbplats www.datainspektionen.se/anmalan.

Ett syfte med förteckningen är att den ska ge information om sådana behandlingar som annars skulle ha behövt anmälas till Datainspektionen. Förteckningen kan vara ett hjälpmedel när den personuppgiftsansvarige fullgör sin skyldighet enligt 42 § personuppgiftslagen om att lämna upplysningar till allmänheten om behandlingar som inte har anmälts till Datainspektionen. Förteckningen kan också komma att fylla en funktion i samband med tillsynsåtgärder från Datainspektionens sida.

Förteckningen ska alltså innehålla de uppgifter som en anmälan skulle ha innehållit. Hur en sådan anmälan ska se ut framgår också av Datainspektionens föreskrifter (DIFS 2001:1) om skyldigheten att anmäla behandlingar av personuppgifter till Datainspektionen. Det innebär att ombudets förteckning över behandlingar ska omfatta alla behandlingar som är helt eller delvis automatiserade och som inte omfattas av undantagen i 3 § personuppgiftsförordningen eller DIFS 2001:1.

Ombudets förteckning över behandlingar ska innehålla följande uppgifter:

- den personuppgiftsansvariges namn, adress och organisationsnummer
- ändamålet eller ändamålen med behandlingen
- en beskrivning av den eller de kategorier av registrerade som berörs av behandlingen
- en beskrivning av de uppgifter eller kategorier av uppgifter som ska behandlas om de registrerade

- uppgift om mottagarna eller de kategorier av mottagare till vilka uppgifterna kan komma att lämnas ut
- upplysningar om överföringar av uppgifter till tredje land
- en allmän beskrivning av de åtgärder som har vidtagits för att trygga säkerheten i behandlingen.

Ett exempel på hur förteckningen kan utformas hittar du på Datainspektionens webbplats www.datainspektionen.se/anmalan.

Enligt 4 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen finns också en förteckningsskyldighet för myndigheter vilken innebär att myndigheten ska upprätta en beskrivning som ger information om bland annat register, förteckningar eller andra sökmedel till myndigheternas allmänna handlingar.

Eftersom det finns olika slag av förteckningsskyldigheter kan det vara praktiskt att på något för organisationen lämpligt sätt samordna dessa förteckningar. Det är alltså inget som hindrar att personuppgiftsombudet, även om någon skyldighet inte finns, också har till uppgift att utföra dessa andra arbetsuppgifter, till exempel att föra andra än sin "egen" förteckning.

Hjälpa registrerade att få rättelse

Personuppgiftsombudet skall hjälpa registrerade att få rättelse när det finns anledning att misstänka att behandlade personuppgifter är felaktiga eller ofullständiga.

(40 § personuppgiftslagen)

Enligt personuppgiftslagen har den personuppgiftsansvarige en skyldighet att på begäran av en registrerad snarast rätta, blockera eller utplåna felaktiga eller missvisande uppgifter. Den personuppgiftsansvarige är också skyldig att i vissa fall underrätta andra som felaktiga

uppgifter har lämnats ut till. Personuppgiftsombudet har här en roll att fylla. Denne ska hjälpa de registrerade och bevaka att den personuppgiftsansvarige fullgör sina skyldigheter i enlighet med personuppgiftslagen.

Om rättelser och eventuella underrättelser till tredje man ska fungera måste det finnas rutiner för detta. Det är lämpligt att ombudet har en roll som är klar för alla inblandade, både för medarbetare i organisationen och för de registrerade som påtalat misstanke om fel. Den enskilde ska kunna hänvisas till en kunnig person i organisationen. Det är i sig inte nödvändigt att ombudet själv arbetar med förfrågningar från de registrerade när det gäller felaktiga uppgifter och rent praktiskt utför själva rättelsearbetet. Uppgiften kan självfallet delegeras till någon annan.

Datainspektionen ger råd och stöd till personuppgiftsombudet

Datainspektionen strävar efter att ombudens kunskaper ska ligga på en hög nivå. Därför ger vi råd och sprider information om personuppgiftslagen och dess tillämpning.

Egen kontaktperson

Personuppgiftsombuden har en särskild kontaktperson hos Datainspektionen som kan svara på frågor om anmälan, utbildningar och samrådsyttranden. Kontaktpersonen når du på telefon 08-657 61 00 eller e-post datainspektionen@datainspektionen.se.

Kurser för personuppgiftsombud

Datainspektionen anordnar utbildningar för personuppgiftsombuden. Vår målsättning med utbildningarna är att ge dig handfasta tips och råd om vad som förväntas av dig som är personuppgiftsombud. Utbildningarna hålls i två steg och ofta delar vi upp i ett tillfälle för offentlig verksamhet och ett för privat.

Läs mer om aktuella kurser på www.datainspektionen.se/utbildning.

Mer information

På Datainspektionens webbplats www.datainspektionen.se/personuppgiftsombud kan du läsa mer om personuppgiftsombudets roll, ta del av en mängd samrådsyttranden och ladda ner eller beställa anmälningsblanketter och annat informationsmaterial. Där kan du också beställa en prenumeration på Datainspektionens tidning Integritet i fokus och på vårt nyhetsbrev.

Datainspektionen

Datainspektionen är en myndighet som arbetar för att behandlingen av personuppgifter i samhället inte ska medföra otillbörliga intrång i enskilda människors personliga integritet. Ansvarsområdet omfattar framförallt personuppgiftslagen, inkassolagen och kreditupplysningslagen. Datainspektionen gör inspektioner och hanterar klagomål från enskilda medborgare samt tar fram vägledningar och ger synpunkter på utredningar och lagförslag. Datainspektionen har också en omfattande informationsverksamhet, vi utbildar, svarar på frågor och ger stöd till personuppgiftsombud.

Datainspektionen informerar

Datainspektionen informerar är en skriftserie som vänder sig till dig som är personuppgiftsansvarig eller personuppgiftsombud samt till dig som vill veta mer om integritetsfrågor. Broschyrerna kan du ladda ner eller beställa på vår webbplats www.datainspektionen.se/ladda-ner.

Enter ←

Kontakta Datainspektionen

E-post: datainspektionen@datainspektionen.se Webb: www.datainspektionen.se
Tfn 08-657 61 00. Postadress: Datainspektionen, Box 8114, 104 20 Stockholm.

